

В. С. Скрытущка
Харків

ЧУНЬ ТАО ТА ГРІДЖИЯ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ В ЖІНОЧИХ ОБРАЗАХ СЮЙ ДІ-ШАНЯ ТА РОБЕРТА МУЗІЛЯ

Творча діяльність як Сюй Ді-Шаня так і Роберта Музіля припадає на 20–30-ті роки ХХ ст. – період соціальних змін у суспільстві, як у китайському, так і в австрійському. Творчість двох письменників, а саме жіночі образи їх оповідань, дозволяють виявити спільні та відмінні тенденції у літературному процесі початку ХХ ст. Між жіночими образами оповідань «Чунь Тао» та «Гриджия» можна провести паралелі, але мета їх створення в авторів відрізняється. Р. Музіль намагається в першу чергу зобразити жінку як таємницю, як частину природи, що, неначе туман, може запаморочити голову та довести до загибелі. Сюй Ді-Шань зображує жінку міцною, сповненою індивідуальності. Його метою можна скоріше вважати зображення рівності жінки з чоловіком або навіть підвищення її. Через жіночі образи та власне ставлення до них автори демонструють картину суспільства свого часу, розкривають основні цінності, що панували у цьому суспільстві.

Ключові слова: Роберт Музіль, Сюй Ді-Шань, художній образ жінки, емансипація, суспільство, світосприйняття.

Творческая деятельность как Сюй Ди-Шаня так и Роберта Музиля приходится на 20–30-е годы ХХ в. – период социальных перемен, как в китайском, так и в австрийском обществе. Творчество двух писателей, а именно женские образы их рассказов, позволяют выявить общие и отличные тенденции в литературном процессе начала ХХ в. Между женскими образами рассказов «Чунь Тао» и «Гриджия» можно провести параллели, но цель их создания у авторов отличается. Р. Музиль старается в первую очередь изобразить женщину как тайну, как часть природы, которая, словно туман, может помутить рассудок и привести к гибели. Сюй Ди-Шань изображает женщину сильной, наполненной индивидуальностью. Его целью скорее можно считать изображение равенства женщины с мужчиной или даже ее превознесение. С помощью женских образов и собственного к ним отношения авторы демонстрируют картину общества своего времени, раскрывают основные ценности, господствующие в этом обществе.

Ключевые слова: Роберт Музиль, Сюй Ди-Шань, художественный образ женщины, эмансипация, общество, мировоззрение.

Both Xu Dishan and Robert Musil wrote in 20-30th years of the 20th century, that was a period of social changes in both chinese and austrian society. Creative work of the writers, especially female characters of their stories, make an opportunity to find common and different tendencies in the literary process in the beginning of the 20th century. Some parallels between the female characters of "Chun Tao" and "Gridgia" can be made, although the aim of creating these two characters is different. Musil tends to show a woman like a secret, like a power of nature, which can charm a man and lead him to death. Xu Dishan creates a strong woman character with a deep sense of individuality. He aims to show a woman equal to a man, or even in a higher level. Both autors use female characters to demonstrate the picture of society, to reveal the main values, dominating that time.

Key words: Robert Musil, Xu Dishan, female character, emancipation, society, outlook.

В останні роки з процесом глобалізації суспільства інтерес до культури і літератури Сходу значно підвищується. Дослідження літературних процесів ХХ століття дозволяють виявити спільні тенденції в творчості письменників Сходу та Заходу. Тому є актуальним паралельно розглянути творчість двох представників літератури Китаю та Австрії початку ХХ століття. На їх прикладі ми маємо можливість виявити, які спільні та відмінні риси притаманні художнім образам, створеним у контексті різних культур. Творча діяльність як Сюй Ді-Шаня (1894–1941), так і Роберта Музіля (1880–1942) припадає на 20–30-ті роки ХХ ст. – період революційних змін у суспільстві. Жіночий образ стає основою багатьох оповідань Сюй Ді-Шаня. Створенню жіночого образу також присвячена збірка Роберта Музіля «Три жінки» (1924).

Жіночі образи Сюй Ді-Шаня набули глибокого дослідження у статті С. Ріпа, де він на прикладах оповідань «Дружина торговця», «Птахи, поєднані долею» та «Чунь Тао» доводить провідну роль образу емансипованої жінки в творчості автора. «Сюй звертається у багатьох своїх ранніх творах до сучасних соціальних проблем, таких як емансипація жінки (*тут і далі переклад Скритуцької В.С.*)» [3, с. 3], – стверджує С. Ріп. Дослідник також наголошує, що «пізніше Сюй Ді-Шань поєднує тему емансипації жінки з темою релігії» [3, с. 4]. Таке поєднання ми знаходимо в образі героїні Чунь Тао з однойменного оповідання, що було написано у 1933 році. Філософські та релігійні пошуки, притаманні західному та східному суспільствам того часу, безумовно, знайшли відображення в художніх образах, створених двома авторами. Захід схиляється до містифікацій, до віри в інше життя, до того, що світ людської душі вкритий туманом. Схід, навпаки, притримується натуралістичної філософії, надає більшої ваги фізичному існуванню людини. Роберт Музіль у своїй збірці «Три жінки» створює глибоко психологічні жіночі образи, але ці героїні розглядаються крізь призму світосприйняття чоловіка, в якому можна прослідити життєві питання, що ставить перед собою сам автор. Н. Павлова у дослідженнях творчості Р. Музіля стверджує, що «життя, за Музілем, завжди двозначне: щось в ньому не відповідає тому, що здавалося безумовним» [2]. Саме таку ознаку можна надати жіночим образам, створеним Р. Музілем: у них завжди присутнє щось двозначне, таємне, невідоме. На відміну від жіночих образів Сюй Ді-Шаня, які завжди чітко вписуються в матеріальний світ.

Чунь Тао – ім'я героїні оповідання Сюй Ді-Шаня – перекладається як «Весняний персик». Ім'я Гріджия позначає «сіра» і це насправді прізвисько корови. Оскільки героїня кличе так свою корову, герой називає її так само. «Її звали Лена Марія Ленци; це ім'я звучало, як Сельвот і Гронляйт або як Мальга Мендана, і нагадувало аметистові кристали та горні квіти, але він віддавав перевагу називати її “Гріджия”, розтягуючи “і” та з придихом на “дж” – за прізвиськом її корови» [1, т. 2, с. 5]. Автор декілька разів в оповіданні порівнює жінку із коровою, тим самим натякаючи на щось нелюдське в ній, на її близькість із природою. Сюй Ді-Шань, знайомлячи читача зі своєю героїнею, порівнює її з верблюдом: «她背上担负得很重, 甚至不能把腰挺直, 只如骆驼一样, 庄严地一步一步踱到自己门口» [5, с. 87] («На спину вона навалила велику корзину із папером. Схиляючись під тяжкою ношею, жінка, немов верблюд, повільно плелась додому»).

Гріджия та Чунь Тао мають багато спільного: вони обидві походять із села, обидві неписьменні та прості. Р. Музіль знайомить читача з Гріджиєю через героя, який приїжджає до села на археологічні розкопки і там закохується у вродливу місцеву дівчину. Все в ній здається йому дещо магічним, сповненим чарівності. Навіть її селянський діалект: «Вона знала чаклунські слова. Наприклад, говорила “підбрудок”, або “скроні” замість “волосся”. “Спідниця” позначало сорочку» [1, т. 2, с. 13]. Чунь Тао живе у місті, вона мала бігти з села разом із солдатами і в цей час загубила чоловіка. Пройшло декілька років, і вона живе з іншим чоловіком. Чунь Тао проводить дні, вишукуючи папір у смітті та продаючи його. Характер у неї твердий та впертий. Вона відмовляється одружитися із Сянь Гао, з яким живе під одним дахом: «你再这样叫, 我可要恼了» [5, с. 89] («Якщо ще раз назвеш мене дружиною, я насправді розсерджуся»). Твердість ми також знаходимо в характері Гріджії. В описанні її зовнішності автор відмічає «жорстку рішучість, а в цій рішучості – ледь помітний наліт смішливості» [1, т. 2, с. 12]. Як Гріджия, так і Чунь Тао найбільш за все цінували свою свободу. Гріджия виражає це через свою рішучість у коханні, через небажання жити за встановленими нормами. Заміжня жінка, вона заводить коханця не через велику любов до нього, а лише через прагнення до насолоди. В її ставленні до стосунків відчувається легкість, незацікавленість, тобто риси, за уявленням суспільства, більш притаманні чоловікам. Треба звернути увагу на те, що Чунь Тао виявляє таку ж легкість, відмовляючись виходити заміж, чим теж показує своє прагнення до самостійності. Те, що об'єднує її з чоловіком, більш схоже на бажання мати когось поруч та разом заробляти на хліб, ніж на палке кохання. Тим самим обидві героїні втілюють образ жінки, що живе у зміненому суспільстві, не підкорюється волі чоловіка. Вона прагне, з одного боку, і змушена, з іншого – сама вирішувати свою долю.

Р. Музіль протягом всього оповідання порівнює світ жінки зі світом природи: «Він не міг не зізнатися собі, що його серце починало битися

швидше, коли він наближався до фігурки на луку; так б'ється воно, коли людина ступає на благоуханний ялиник або в марево пряних випарів, що здіймаються від лісного ґрунту, просоченого грибними спорами» [1, т. 2, с. 8]. Але в образі Чунь Тао ми не знаходимо нічого містичного, жодного натяку на гармонійне поєднання жінки із природою. Її займають лише пошуки грошей, вона не відволікається на романтику: «别糟蹋我的晚香玉。晚上戴花，又不是窑姐儿» [5, с. 90] («Навіщо зриваєш квіти? – пробурчала Чунь Тао. – Тільки гулящі дівки ходять із квітами у волоссі»). Тоді як Гріджия шукає задоволень і не соромиться своєї жіночості, Чунь Тао намагається пробиватися у житті на одному рівні з чоловіками та не приділяє уваги своїй привабливості: «春桃的模样，若脱去破帽子，不用说到瑞蚨祥或别的上海成衣店，只到天桥搜罗一身落伍的旗袍穿上，坐在任何草地，也与“还是他好”里那摩登女差不上下» [5, с. 91] («Чунь Тао ніколи не замовляла собі одяг у майстерні Жуйфусян чи в інших шанхайських кравців. Але якщо б вона розпрощалася зі своїм старим солом'яним капелюхом, купила собі будь-який халатик, вона була б дуже схожа на дівчину з реклами»).

Кульмінацією оповідання «Гріджия» є помста чоловіка героїні за зраду: він підстерігає коханців у печері та зачинає вихід величезним каменем, залишаючи їх помирати. Ця ситуація показує, що Гріджия занадто слабка духом, щоб приймати розумні рішення: під загрозою смерті вона розуміє, що її свобода ілюзорна, а її життя залежить від чоловіка. Вона в істеричі благає чоловіка випустити її, обіцяючи з цього часу «добре поводитись». У цей момент для героя нібито зникає вся чарівність Гріджії, вона більш не цікавить його. Герой помирає у печері, тоді як Гріджия знаходить вихід. Цей момент також є алюзією на деяку містичність у жіночій винахідливості. Можливо, Гріджия виконує обіцянку і живе покійно з чоловіком. Можливо, з притаманною їй легкістю забуває все та знаходить нові пригоди. В образі Гріджії ми бачимо, що Р. Музіль намагається зобразити жінку як таємницю, як частину природи, що, неначе туман, може запаморочити голову та довести до загибелі.

Сюжет «Чунь Тао» розвивається таким чином, що героїня несподівано зустрічає колишнього чоловіка, якого вважала загиблим. Чунь Тао приводить його у свій дім та знайомить із Сянь Гао. Вона не має наміру ані повертатися до чоловіка, ані виходити заміж за Сянь Гао. Але вона також не викидає чоловіка, що став калікою, на вулицю. Чунь Тао ставиться до будь-яких обставин просто та легко, тому між двома чоловіками не виникає суперництва: «屋里现在剩下两个男人，在这样情况底下，若不能一见如故，便得打个你死我活» [5, с. 97] («Якщо б Чунь Тао не познайомила їх, справа могла завершитися кровопролиттям»). Чунь Тао, таким чином, вдається завдяки здоровому глузду зберегти мир між двома чоловіками. Чесність, милосердя та простота допомагає їй відчувати себе залежною лише від власної волі.

Слід зазначити, що Сюй Ді-Шань, на відміну від Р. Музіля, жодного разу не згадує сексуальну сторону відносин чоловіка та жінки, основну увагу приділяючи соціальній стороні. Такий підхід характерний для китайської літератури початку ХХ століття, коли соціальні та політичні проблеми ставились понад усе. Через жіночі образи та власне ставлення до них автори демонструють картину суспільства свого часу, розкривають основні цінності, що панували у цьому суспільстві. Роберт Музіль зображує європейське селище, де зберігаються ще звички Середньовіччя, як то самовільне покарання жінки за зраду. Сюй Ді-Шань зображує життя китайського міста в часи революції, де пошуки прожитку вбивають романтику у відносинах. Що об'єднує авторів, так це глибокий психологізм їх творів та всебічне розкриття образу жінки в контексті змін у суспільстві. Існує перспектива подальшого дослідження відображення суспільних явищ у творах Сюй Ді-Шаня та Роберта Музіля, порівняння художніх засобів, які використовують письменники для зображення картини суспільства свого часу.

Бібліографічні посилання

1. Музіль Р. Малая проза. Избранные произведения в двух томах. Роман. Повести. Драммы. Эссе. / Пер. с нем., пред. А. Карельского, сост. Е. Кацевой / Робер Музіль. – М.: «Канонпресс-Ц», «Кучково поле», 1999.
2. Павлова Н. Уроки Музіля [Електронний ресурс] / Н. Павлова // Вопросы литературы, №5, 2000 Режим доступу: <http://nietzsche.ru/influence/literatur/lessons-muzil/>
3. Riep Steven L. Religion Reconsidered: Redemption and Women's Emancipation in Xu Dishan's prose [Електронний ресурс] / S.L. Riep // Literature and Belief. – Brigham Young University, 2004. – 11 p. Режим доступу: <http://mclc.osu.edu/rc/secbib3.htm>
4. Crabbe Yati. Unterschwellige Motive in Robert Musils Drei Frauen / Y. Crabbe / Masterproef voorgedragen tot het behalen van de graad Master in de Taal- en Letterkunde Duits-Spaans, 2011. – 85 S.
5. 落花生. 许地山专集 (经典彩绘本). / 许地山. – 北京: 同心出版社, 2010. – 191 с.
Надійшла до редколегії 31 березня 2014 р.